

Van grote voetafdruk naar kleine handdruk

Bewegingsonderwijs in een veranderend klimaat

Het klimaat in Nederland verandert. Niets nieuws, toch? De vraag is alleen hoe we als docenten bewegingsonderwijs, schoolleiders, beleidsmakers en andere sport-beweegprofessionals hiermee omgaan. In dit topicnummer belichten we meerdere invalshoeken, maar blijft de kernvraag continu als rode draad door het nummer heen lopen. Wat wordt jouw rol?

| Walter Leurink, Eva Bruins, John Willems en Wilfried Deelen

De kunst van opvoeding

In onze gezamenlijke missie om kinderen op te voeden, maken we gebruik van diverse opvoedingsstrategieën en opvoedingsstijlen. Voor een doorgewinterde dan wel beginnend docent bewegingsonderwijs is een gepaste strategie kiezen en het toepassen hiervan een piece of cake. Didactisch staan we ons mannetje/vrouwje, methodisch switchen we tussen een non-lineaire en lineaire aanpak en ook pedagogisch zijn we in staat om leerlingen verantwoord op weg te helpen in het omgaan met elkaar. Het wordt echter nog interessanter wanneer we ons blikveld naar buiten richten en ons de vraag stellen hoe we verantwoord omgaan met de (leef)wereld om ons heen. We leven immers in een wereld die te maken heeft met een actualiteit die iedereen raakt, namelijk klimaatverandering.

Waar we het verzorgen van verantwoordere lessen bewegingsonderwijs zien als een vanzelfsprekendheid en daarbij up-to-date willen blijven door de ontwikkelingen in het onderwijs op de voet te volgen, is het de vraag of dit ook geldt voor die mogelijk veel grotere uitdaging die ons te wachten staat. Decennia lang zijn we ons in meer of mindere mate niet bewust geweest van ons eigen (consumenten)gedrag, laat staan hoe zich dit verhoudt tot de gevolgen voor het

klimaat. In gang gezet door de industriële revolutie groeiden voor velen de bomen figuurlijk tot in de hemel. Maar het zijn nu net deze bomen die door menselijk handelen letterlijk echt niet meer zo vanzelfsprekend groeien als dat we gewend waren.

Nu we ons steeds bewuster worden van het feit dat het klimaat in ons land en op onze planeet drastisch aan het veranderen is, lijkt de urgentie hier iets aan te doen te groeien. Klimaatdoelen (www.npokennis.nl)

worden opgesteld, zodat bedrijven en instanties gedwongen worden transities in gang te zetten die ertoe bij dragen dat de CO₂-uitstoot drastisch gereduceerd wordt. Pensioenfondsen durven duurzame keuzes te maken door niet te investeren in 'fossiele' bedrijven (www.abp.nl), bepaalde bevolkingsgroepen komen in beweging (www.klimaatmars.nl) en proberen invloed uit te oefenen op invloedrijke instanties. Dichterbij huis zie je 'groene' initiatieven ontstaan die de biodiversiteit in de woon- en



leefomgeving ten goede komt (www.nk-tegelwippen.nl) en zetten scholen hun eerste stappen om hun school 'ecovriendelijker' te maken (www.eco-schools.nl).

In dialoog

De vraag is in onze ogen echter gerechtvaardigd wat we als professionele doelgroep (lees: de docent bewegingsonderwijs) zelf aan actie ondernemen. Ben je wel eens met leerlingen in gesprek over het klimaat en de verandering die gaande is? Sta je achter de acties van Extinction Rebellion die de ring A10 blokkeert ter hoogte van het ING-gebouw? Maak je tijdens een sportdag gebruik van plastic wegwerpbekers? Wordt er op jouw school nog gevlogen naar steden in Europa in het kader van studiereizen? Is een wintersportweek met de BSM-klas nog van deze tijd met een stijgende sneeuwgrens? Heb je begrip voor leerlingen die met hun e-/fatbike op school komen? Vragen die in jouw werksituatie te stellen zijn, maar die je mogelijk nog nooit gesteld hebt. Wellicht helpt dit topicnummer om een verandering in jouw eigen gedrag teweeg te brengen en je bewust te worden van de (voorbeeld)rol die je speelt als docent bewegingsonderwijs. Het blijft in onze ogen namelijk niet alleen bij het opvoeden en het (beter) leren bewegen, we hebben in onze rol als opvoeder ook een andere taak te vervullen.

Niet altijd even vanzelfsprekend

In diverse artikelen en podcasts van Gerdien de Vries (www.destentor.nl) wordt gesproken over gedoe. Gedoe om bijvoorbeeld duurzame aanpassingen te doen aan een huis. Gedoe om minder vlees te gaan eten, gedoe om met het openbaar te (gaan) reizen enzovoort. We zijn echter van mening dat ieder stapje dat je zet om de CO₂-uitstoot te reduceren helpt. Ook al levert dit soms gedoe op. Binnen de Academie Sport en Bewegen zijn we een aantal jaar geleden begonnen met die kleine stapjes en hebben we het gedoe omarmd. Bestemmingen van alo-kampen worden niet meer bereikt met het vliegtuig. Tijdens



diezelfde kampen wordt aandacht besteed aan verantwoorde, eerlijke voeding, staat natuurbeleving hoog in het vaandel en brengen we veel tijd in de buitenlucht door. Wegwerp koffiebekers zijn sinds dit jaar niet meer te vinden op het gymnasium, de thuishaven van onze Academie. Tijdens de sinterklaasviering binnen de mentorlessen worden studenten uitgedaagd niet iets via het internet te bestellen, maar wordt een aanzet gedaan tot circulair nadenken en handelen door ze een tweedehands kadootje voor een ander te laten opsnorren. In het onderwijs worden enkele vakken vanuit een meer holistische benadering aangeboden en ook ons eigen (reis)gedrag wordt kritisch bekeken. We organiseren in toenemende mate evenementen die sport, bewegen en het klimaat met elkaar verbindt en richten we studiedagen ook met het thema duurzaamheid in.

Calimero

Wanneer je echter de vergelijking maakt met landen als India, China, Amerika en Duitsland lijken deze 'inspanningen' weinig effect te sorteren. De kilo's CO₂ die deze landen

jaarlijks produceren, staan in geen verhouding tot wat wij uitstoten (www.w3ask.com). Voor ons is niets doen echter geen optie meer. We hebben inmiddels kleine succesjes geboekt, maar ons karakter is er niet naar om achterover te gaan leunen. Door te inspireren proberen we andere collega's en studenten bewust te maken van het actuele thema en ze te activeren om tot actie over te gaan. We streven ernaar om ook onze grenzen naar het werkveld te verleggen, waarvan dit topic-magazine een voorbeeld is.

Veranderende rol van de docent bewegingsonderwijs

Om een doelgroep in beweging te krijgen zodat verandering in gang gezet wordt, is blootstelling een bewezen strategie. Diverse onderzoeken tonen aan dat het belangrijk is om vooral kinderen op zo jong mogelijke leeftijd kennis te laten maken (lees: bloot te stellen aan) met al het moois dat de buitenwereld te bieden heeft. Zodra kinderen dit ervaren, maken ze enerzijds op jonge leeftijd al mee hoe mooi het dus buiten kan zijn en anderzijds leren ze mogelijk



Heb je begrip voor leerlingen die met hun e-/fatbike op school komen?

ook hoe kwetsbaar tegelijkertijd de natuur is. Maar bovenal zijn buiten spelen, ontplooiing en ontdekken, ervaringen waar kinderen in hun verdere leven profijt van hebben (www.oudersvannature.nl). Wilfried Deelen zoomt in zijn bonusartikel bij dit topic in op het belang van buiten spelen en bewegen en een lans breken voor de buitenspelers. Een tipje van de sluier: kinderen leren kijken, luisteren en voelen wat er buiten gebeurt. Daarnaast geldt, niet alleen voor jonge kinderen, dat bewegen in de natuur gelukkig maakt. In het letterlijk mee naar buiten nemen van onze doelgroep(en) kunnen we dus een belangrijke rol spelen, in het kielzog gevolgd door de school, de gemeente en natuurlijk de ouders. En dat is soms eenvoudiger dan je denkt. In de buurt van een school is vast een stuk groen te vinden waar kinderen al op ontdekkingsreis kunnen gaan. En is het te ver lopen, dan is de fiets natuurlijk ook een prima vervoersmiddel, temeer omdat ook het fietsen als motorische vaardigheid niet meer vanzelfsprekend is en het als fysiek vervoersmiddel steeds meer onder druk komt te staan, zelfs in een fietsland zoals Nederland (www.anwb.nl).

Naast blootstelling is innoveren ook een krachtige manier om met klimaatverandering om te gaan. Zeewierplantages vlak voor de Zeeuwse kust lijken een groen gat in de 'markt' te zijn (www.nieuweoogst.nl). Eerste onderzoeken naar het 'kunstmatig' adaptief maken van koraal voor de stijgende zeewatertemperatuur zijn veelbelovend. Dichterbij huis komen we in toeneemende mate (sport)producten tegen die gerecycled zijn en zijn diverse bedrijven en sportverenigingen in hun bedrijfsvoering stappen aan het

zetten om CO2-uitstoot drastisch te verminderen. Sinds de intrede van Artificial Intelligence (AI) zijn bedrijven in staat de hulp in te schakelen van AI om duurzaamheidsvraagstukken het hoofd te bieden (www.capgemini.com).

Maar innovatie gaat verder. Ook verandering van mindset is een innovatie op zich. Het stimuleren en faciliteren van onderwijs in de buitenlucht zou een kerncompetentie moeten zijn van iedere docent bewegingsonderwijs. Leerdoelen dienen een structurele koppeling te hebben met bewegen in de buitenlucht. In het interview dat Frank Gerritsen heeft gehad met Suzanne Lundvall wordt hier verder op ingegaan. Verderop in dit topicnummer zijn de highlights van dit interview terug te lezen. Frank neemt je aansluitend vanuit een filosofische benadering ook mee in een aantal overwegingen met betrekking tot het thema/de actualiteit. Uiteindelijk zou dit kunnen betekenen dat we op een kruispunt staan voor wat betreft de (fundamentele) keuzes die we voor de toekomst gaan maken op het gebied van curriculumontwikkeling binnen het bewegingsonderwijs. Daarbij zullen we wellicht ook onze eigen rol moeten herzien, omdat het aanbieden van lessen bewegingsonderwijs dus verdergaat dan de manier waarop we dat momenteel mogelijk doen.

What's next?

Nadat je dit topicnummer hebt gelezen, rest mogelijk de vraag wat jouw volgende stap gaat zijn en wat jouw bijdrage gaat zijn om iets tegen klimaatverandering te doen. Dat kan best spannend zijn, omdat je wellicht de eerste bent binnen jouw sectie of op jouw school die het thema ter sprake brengt. Je staat er echter niet

alleen voor. Ook wij zijn 'gewoon' begonnen. Voel je de drang om iets te kunnen betekenen, neem dan gerust contact met ons op. Natuurlijk lossen we het van vandaag of morgen niet op, maar volgens vele gedragsveranderingsmodellen (o.a. Kotter) begint het bij bewustwording om vervolgens tot actie over te gaan. Welke eerste actie onderneem jij, zodat je jouw voetafdruk kunt verkleinen en mogelijk jouw handafdruk kunt vergroten? ●



Scan of klik *hier* naar de bronnen



Contact

Walter Leurink is opleidingsdocent aan de ALO-HAN (Walter.Leurink@han.nl)

Eva Bruins is master student sport -en beweeginnovatie (Eva.bruins@student.han.nl)

John Willems is onderzoeker en opleidingsdocent aan de ALO-HAN (John.Willems@han.nl)

Wilfried Deelen is docent Sportkunde (Wilfried.Deelen@han.nl)

Foto's

Shutterstock

Kernwoorden

klimaat, duurzaamheid, bewegingsonderwijs, buiten bewegen & spelen